

№ 15 (416)
Красавік 2012 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

www.bfk.by

У нумары:

- ☞ **Школьнае краязнаўства: бабруйскія «знаходкі года»** – стар. 2
- ☞ **Даследаванні: дуда нашых продкаў і альманах «Dudar»** – стар. 4 і 6
- ☞ **Адкрыцці: працуючы ў беларускім скансэне** – стар. 6

24 красавіка
беларусы адзначаюць Радаўніцу

Фота Уладзіміра ПУЧЫНСКАГА

На тым тыдні...

✓ **11 красавіка** ў Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры адбылася прэзентацыя кнігі Тэрэзы Голуб «Летапіс жыцця і творчасці Аркадзя Куляшова». Кніга пабудаваная на дакументальным матэрыяле: у выданні змешчаныя і рэдкія фотаздымкі, што з'яўляюцца каштоўнымі ілюстрацыямі да біяграфіі пісьменніка.

Выданне пабачыла свет напрыканцы сакавіка, навуковы рэдактар выдання член-карэспандэнт НАН Беларусі, прафесар Міхась Мушынін. Рэцэнзенты – доктар філалагічных навук Міхась Тычына і кандыдат філалагічных навук Пятро Васючэнка.

✓ **11 красавіка** ў Рэспубліканскай мастацкай галерэі «Палац мастацтва» адбылося адкрыццё выстаўкі «Агульнапольскае Біенале студэнцкай графікі. Познань 2011». Мерапрыемства арганізаванае пры супрацоўніцтве з Мастоцкім Універсітэтам у Познані і Польскім Інстытутам у Мінску. У вернісажы ўзялі ўдзел куратары фестывалю прафесар Міраслаў Паўлоўскі і прафесар Стэфан Фіцнер, а таксама прадстаўнікі познаньскага ўніверсітэта. На выстаўцы прадстаўленыя працы студэнтаў амаль што з усіх вышэйшых мастацкіх устаноў (Акадэмія мастацтваў у Варшаве, Вроцлаве, Кракаве, Катавіцах, Гданьску, Лодзі, а таксама Мастоцкі Універсітэт у Познані, Сілезскі ўніверсітэт у Цешыне, Універсітэт М. Складоўскай-Кюры ў Любліне і многія іншыя). Усяго на выстаўцы прадстаўлена 96 працаў 67-і аўтараў.

Выстаўка працуе да 26 красавіка.

✓ **12 красавіка** ў Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы адбыўся чарговы этап акцыі «Чытаем Купалу разам». На гэты раз вершы класіка чыталі вучні школаў, што носяць яго імя: Сяніцкая СШ, Бяларуцкая СШ, СШ № 19 г. Мінска.

✓ **13 красавіка** ў Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы адбылося адкрыццё выстаўкі «З кутка жаданняў» (жыццё і творчасць Янкі Купалы ў кніжнай графіцы беларускіх мастакоў). На выстаўцы дэманструюцца мастацкія творы, што ўвайшлі ў залаты фонд беларускай кніжнай графікі XX ст., а таксама кнігі розных гадоў, для якіх ствараліся гэтыя выбітныя ілюстрацыі: кнігі для дарослых і дзяцей, унікальныя мініяцюрыя выданні са збору музея.

- хто дае пра захаванне гісторыка-культурнай спадчыны
- каму неабдыкавава будучыня Беларусі
хто вывучае гісторыю свайго Краю
Вытсвайце самі, прапануйце іншым

Асоба ў краязнаўстве

Сапраўднае прызвание

Галанта Валувіч працуе бібліятэкарам у Спандаўскай сельскай бібліятэцы Астравецкай ЦБС з 1970 года. Атрымала вышэйшую бібліятэчную адукацыю. Вопытны, высокакваліфікаваны спецыяліст, пераможца раённага конкурсу «Бібліятэкар года». За значны асабісты ўклад у адраджэнне і зберажэнне гісторыка-культурнай спадчыны ўзнагароджаная Ганаровымі граматамі ўпраўлення культуры аблвыканкама, райвыканкама і райсавета дэпутатаў. Па выніках працы атрымала месца на раённай Дошцы гонару бібліятэчных работнікаў. За ўдзел у арганізацыі і правядзенні Купалаўскіх вакацыяў 2004 года ўзнагароджаная дыпламам ад Беларускага саюза тэатральных дзеячаў. З'яўляецца пераможцам XIX Рэспубліканскага конкурсу «Бібліятэка – асяродак нацыянальнай культуры». Намінант абласнога конкурсу «Жанчына 2010 года». Пераможца конкурсу, прысвечанага 120-годдзю Казіміра Сваяка, арганізаванага газетай «Астравецкая праўда» за 2010 год.

У музеі Казіміра Сваяка ў Баранях
(злева А. Мальдзіс, у светлым І. Валувіч)

У невялікім памяшканні спандаўскай бібліятэкі адчуваецца нейкая няўлоўная хатняя ўтульнасць. На першы погляд тут усё, як у звычайнай вясковай бібліятэцы: стэлажы з кнігамі, стол, некалькі крэслаў, просценькія фіранкі на вокнах, а пасядзіш тут хвіліну-другую і раптам заўважаеш, што пакідаць гэты ўтульны пакой і яго гасцінную гаспадыню зусім не хочацца. Такое адчуванне, напэўна, знаёмае кожнаму чытачу спандаўскай бібліятэкі. А можа, уся справа ў ёй, у гаспадыні?

Невысокая, светлавалася, з густам апранутая жанчына сустракае кожнага наведніка шчырай, прамяністай усмешкай. Гэта і ёсць Галанта Францаўна. Яна любіць сваіх чытачоў, раіць для іх цікавыя кнігі, а пасля абмяркоўвае з імі прачытанае. А яшчэ больш ёй падабаецца праводзіць розныя мерапрыемствы, вечары адпачынку, святы, дзе збіраюцца і старыя, і маладыя разам, спяваюць песні, танцуюць, маюць магчымасць пагаварыць, успомніць мінулае, абмеркаваць сённяшняе, падзяліцца набалелым. А якія імпрэзы праходзяць тут па ўшанаванні славутых землякоў з запрашэннем мясцовых самадзейных артыстаў і знаных зорак, на якія з'язджаюцца госці з раёна і суседніх вёсак! Вось некаторыя з іх.

(Заканчэнне на стар. 3)

Краязнаўства forever

Бабруйскім краязнаўчым музеем сумесна з гарадскім цэнтрам краязнаўства і экскурсіяў дзяцей і моладзі днямі праводзіцца чарговы конкурс сярод школаў горада пад назвай «Знаходка года».

Усяго ў конкурсе ўдзельнічалі 34 працы з 18-і школаў. Канкурсанты павінны былі прадставіць рэчы, якія, на іх думку, маюць цікавымі з пункту гледжання гісторыі і этнаграфіі роднага краю, а таксама абгрунтаваць свае меркаванні – правесці пэўнае даследаванне і сабраць доказы.

Аўтар гэтых радкоў размаўляў з некаторымі ўдзельнікамі конкурсу.

Самы юны даследчык, Паша Анташкевіч, трэцікласнік з сярэдняй школы № 26, прадставіў перад журы бронзавую літую бразготку, якая падвешвалася пад дугою конскай запрэжкі. Як паведаміў Паша, бразготка належала ягонаму прадеду, які жыў у Глуску, а зробленая была ў сяле Пурэх былой Ніжагародскай губерні. На мае пытанні Паша адказаў, што ніколі не баіцца выступаць перад аўдыторыяй і нават мае пэўны вопыт: ён ужо

ны Чыжонак. З дапамогай настаўніцы і супрацоўнікаў краязнаўчага музея было вызначана, што гэта – так званая «барацінка», прыкладна 1660 года. У прамове хлопец падкрэсліваў, што па такіх артэ-фактах можна прасачыць межы горада Бабруйска ў розныя часы яго існавання.

Трэба сказаць, што адзнакі за выступленні ставіліся не толькі членамі журы, улічваліся пажаданні і саміх канкурсантаў. Дзецям выдаваліся жэтоны, якія яны маглі аддаць таму з сваіх калег-канкурэнтаў, хто ім больш спадабаўся.

ўдзельнічаў у краязнаўчым конкурсе, даследаваў гісторыю вуліцаў горада.

Паша – вельмі жвавы хлопец, са школьных прадметаў яму лепей за ўсё даецца матэматыка і замежная мова. А любіць ён фізкультуру і таму вагаецца, кім быць, калі стане дарослым: ці футбалістам, ці архітэктарам.

Сямікласніца з 31-й школы Каця Бейня выступала на конкурсе з дзедавым патэфонам, на якім яшчэ і зараз можна слухаць кружэлкі. Каця лічыць, што гэтая старая рэч дапамагла ёй спазнаць гісторыю сваёй сям'і. У яе дзед Яўгена Васільевіча захаваліся і старыя патэфонныя пласцінкі, якім ужо болей за 50 гадоў. У працы над выступленнем акрамя дзеда Каці дапамагала настаўніца Святлана Сцяпанавіч Аляксеева. Яна характарызуе сваю вучаніцу як сціпую, але вельмі настойлівую і адказную дзяўчынку.

Самы старэйшы мой суразмоўца, Улад Еўдаімаў з 9-га класа базавай школы № 7 аднойчы знайшоў на агародзе ў бабулі маленькую медную манету. Ён прынес знаходку да настаўніцы Наталлі Леанідаў-

Па выніках падліку галасоў пераможцам быў прызнаны Андрэй Колесаў, дзевяцікласнік са школы № 4. Разам са сваёй настаўніцай Антанінай Сцяпанавіч Ціханковай Андрэй падрыхтаваў даклад пра трохгранную шклянную бутэльку, якую ён знайшоў у скляпенні аднаго з былых купецкіх дамоў Бабруйска. Хлопец правёў даследаванні і раскажаў на конкурсе пра жыццё і культуру бабруйскіх гандляроў. Гэтае выступленне спадабалася як журы, так і ўдзельнікам конкурсу.

У заключнай прамове член журы і адзін з арганізатараў конкурсу, супрацоўніца цэнтра краязнаўства Святлана Аксенцьеўна Семчанка адзначыла, што вельмі добра, калі школьнікі звяртаюць увагу на гісторыю сваіх сем'яў, бо гэта робіць больш трывай сувязь пакаленняў.

Конкурс «Знаходка года – 2012» скончыўся, але ж у наступным годзе ўсё паўторыцца зноў. Будуць новыя ўдзельнікі, новыя даследаванні, новыя адкрыцці.

Юрый КЛЕВАНЕЦ,
г. Асіповічы

Фота Леаніда СЕМЧАНКІ

18 красавіка – Міжнародны дзень помнікаў і гістарычных мясцінаў

У нас яшчэ ёсць экскурсіі!

Шаноўныя чытачы «Краязнаўчай газеты»!

Калі вы атрымаеце гэты нумар выдання, Фэст экскурсаводаў будзе ў самым разгары. Мы спадзяемся, што вы знайшлі поўны спіс падрыхтаваных экскурсіяў на сайтах fest.icomos.by і bfk.by, але калі раптам не, то ў вас яшчэ ёсць магчымасць патрапіць на нядзельныя экскурсіі, кіруючыся гэтым спісам.

А ў панядзелак 23 красавіка а 17 гадзіне адбудзецца невялікі канцэрт і падвядзенне вынікаў Фэсту, куды мы запрашаем экскурсаводаў, краязнаўцаў, валанцёраў і проста ўсіх ахвочых, хто далучыўся да нашых мерапрыемстваў. Пад час вечарыны будуць падведзеныя вынікі Фэсту і выступяць маладыя мінскія барды. Імпрэза пройдзе ў Літаратурным музеі Янкі Купалы.

Цімох АКУДОВІЧ

Г. Мінск			
22 красавіка			
Мінск Максіма Багдановіча	10.00	Каля помніка Максіму Багдановічу побач з тэатрам оперы і балета	Ірына Шорац
Шпацыруючы па Машэрава	10.00	На перакрыжаванні пр. Незалежнасці і пр. Машэрава каля памятнай шыльды П.М. Машэрава	Кароткіна Валянціна
Мінскае гета	10.00	Каля мемарыяльнага комплексу «Яма»	Кузьма Козак
Па Верхнім горадзе	11.00	Каля ўвахода ў Марыінскі кафедральны касцёл	Уладзімір Дзянісаў
Мінск яўрэйскі	11.00	Каля Дома Прыроды (Траецкае прадмесце, вул. М. Багдановіча, 9а)	Аляксей Жбанаў, Святлана Бергер, Вольга Бабкова, Аля Сідаровіч
Стары Мінск для самых маленькіх (для дзяцей да 11 гадоў)	11.30	Каля выхада са станцыі метро «Няміга» (у бок Траецкага прадмесця) запіс па тэл.: +375333413612	Яўгенія Быц
Па старых гістарычных цэнтрах Мінска	12.00	Запіс па тэл.: +375447498642	Захар Шыбека
Мінск татарскі	12.00	Каля ўвахода ў гасцініцу «Юбілейная»	Арсэн Сівіцкі
На пераломе эпох: Мінск у 1905–1919 гг. (студэнцкая)	12.00	Каля дома на Кірава, 1 (вежа «Мінскай брамы»)	Андрэй Унучак
Студэнцкі Брадвей Краіны Саветаў	14.00	Каля Галоўпаштамта	«Клуб экскурсаводаў БДУ IN VIA»
Наша вакно ў Еўропу: «шкляная» архітэктура 1960-х гг.	14.00	Каля «Белэкса», вул. Я. Купалы, 27	Галіна Левіна
Дуброва Чапскага	14.00	Каля галоўнага ўвахода гуманітарнага факультэта БДУ (вул. Курчатава)	Алесь Спіцын Валянціна Кароткіна
Па Усходніх могілках (студэнцкая) Охотники за мінскімі агнямі	14.00	Каля ўвахода на могілкі	Аляксей Галіч
«Эстафета» па праспекце. (экскурсійны ма-рафон па праспекце Незалежнасці ад пачатку да парку Чалюскінцаў)	14.00	Аглядальная пляцоўка на плошчы Свабоды каля гасцінага двара	Ліяна Чконія
(студэнцкая) «Эстафета» па праспекце. (экскурсійны ма-рафон па праспекце Незалежнасці ад пачатку да парку Чалюскінцаў)	16.00	Запіс па тэл.: +375292147580	
(студэнцкая) Сэрца мінскага барока	16.00	Каля «Макдональдса» на перасячэнні вул. Няміга і вул. Раманаўская Слабада	Марыя Страхалет
Кола вакол Каломенскай	16.00	На трамвайным прыпынку на вул. Ульянаўскай каля тэхналагічнага ўніверсітэта	Таццяна Шчытова
Археалагічныя помнікі Мінска: Курганы Сухарава	17.00	Прыпынак «Янкоўскага» (перасячэнне вул. Янкоўскага і Гарэцкага)	Алесь Вашанаў
Па мясцінах Чапскага (экскурсія на роварах!)	18.00	Каля помніка Максіму Багдановічу побач з тэатрам оперы і балета	Раман Абрамчук
Па Верхнім горадзе (на англійскай мове) "The Upper Town of Minsk".	18.00	At the Town Hall, Freedom Square	Ганна Станіслаўка
Мінская Кальварыя	18.00	Брама Кальварыйскіх могілак	Павел Дзюсекаў
Легенды і паданні начнога Мінска	21.30	Запіс па тэл.: +375255346620	Павел Дзюсекаў
Г. Гродна			
22 красавіка			
Гісторыя пажараў у Гародні	11.00	Каля фантана на Савецкай плошчы	Міраслаў Супрон
Музей пажарнай службы	12.00	Каля пажарнай каланчы	Ірына Качан
Гарадзенскія шляхамі В. Быкава	13.30	Каля помніка В.Д. Сакалоўскаму на вул. Савецкай	Ігар Ламека
Маргінальная Гародня	16.00	каля Фарнага касцёла	Сяргей Раманаў
У канцы экскурсіяў турыстычная фірма «Мерцана» будзе ладзіць конкурсы, пераможцаў чакаюць падарункі			
Іншыя мясціны			
22 красавіка			
Ракуцёўшчына–Краснае – Плябань	9.30	Каля прыгарадных касаў (Чыгуначны вакзал, Мінск)	Георгій Пракаповіч (МДФ «Крэўскі замак»)
Лагойск	10.00	Цэнтральная плошча	Наста Краснова
Плешчаніцы	10.00	На цэнтральнай плошчы	Галіна Полсычава
Слонім	12.00	Каля летняга амфітэатра ў парку	Дзяніс Юрчык
Крэва	12.00	Каля замка	Аляксей Друпаў (МДФ «Крэўскі замак»)
Вілейка	12.00	Танцпляцоўка ў парку	Эліза Волат
Нясвіж «Нетурыстычны Нясвіж вачыма нясвіжаніна»	13.00	На цэнтральнай плошчы каля Ратушы	Віталь Быль
м. Барань (Аршанскі р-н)	14.00	Каля ўвахода ў Сасновы сквер	Віктар Міхасеў

Калі ўсё забываецца, застаецца тэхналогія, спасцігшы глыбіню ведаў зашыфраваных знакаў якой хочацца данесці да іншых. Пра гэта падумалася 23 сакавіка ў філіяле Веткаўскага музея народнай творчасці імя Ф. Шклярава, дзе праходзіла адкрыццё дзвюх выставак: «Веткаўская буквіца» і «Белая птушка – нявеста». Я сёння спыніся на адной з іх.

«Веткаўская буквіца» – праект веткаўскага музея, якому болей за 20 гадоў. У 1999-м выйшаў першы тыраж кнігі «Веткаўская буквіца», дзе змешчаныя буквіцы С. Лявонцьевай і напісаныя да іх тэксты Г. Нячаевай. І вось працяг – сумесная з гомельскай дзіцячай мастацкай школай выстаўка. Як адзначыла Галіна Нячаева, дырэктар Веткаўскага музея, «было цяжка ўявіць, што старажытныя рукапісы і старажытныя мастакі так добра будуць пачувацца побач з сучаснымі маладымі аўтарамі». І вынікі – відавочныя.

Праца ў мастацкай школе пачыналася майстар-класамі, прысвечанымі ўласна таму, як вырошчваць буквіцу ў кнізе-садзе. Дзеці бяруцца за справу і прымяняюць веткаўскі арнамент у сваіх працах. Але гэта не проста капіраванне, гэта – выкарыстанне раслінных дэталей, каларыту ва ўласнай палітры. І так натуральна тонкія гра-

У райскім садзе веткаўскіх буквіцаў

выюры і графічныя працы дзяцей мерапрыемстваў. Па заканчэнні выстаўкі будуць адзначаны творы ў розных намінацыях. Чакае пераможцу і прыз сімпатыяў гледачоў, вызначаны паводле пакінутых водгукаў.

Веткаўская рукапісная кніга – гэта цалкам унікальная з'ява з толькі ёй уласцівымі рысамі: спецыфічны арнамент, графіка. Яна стваралася ў Ветцы з пачатку XVIII стагоддзя па 1930-я гады, калі паўсюль па-добнае ўжо знікала. Найперш

запатрабаванасць паўставала ў рукапісных пеўчых кнігах (яны сталі выдавацца толькі ў пачатку XX стагоддзя), а ў любым стараверскім асяродку і ў XVII стагоддзі, і ў XVIII спявалі менавіта па іх (так званыя крукавыя, ці знаменныя, спевы).

Пра пышнасць і характар арнаменту стваральнік экспазіцыі Святлана Лявонцьева, адзін з лепшых спецыялістаў па кніжнай культуры ў краіне, распавядае: «Уявіце, што вы ў царкве. Патрэбна раскрыць кнігу і

спяваць па ёй дзівосныя песні. Вы павінны ў сабе мець вось гэты райскі сад. Таму лічыцца, што арнамент у рукапісных пеўчых кнігах прызваны ствараць такую атмасферу, калі душы захацаць спяваць».

Кніга «Святы пеўчыя», створаная на паперы 1822–1823 гадоў, – самы лепшы прыклад таго райскага саду. Яна заселеная райскімі птушкамі. Прадстаўленая на выстаўцы і кніга, перапісаная ў 1840 годзе купцом 2-й гільдыі Дзям'янам Купрыянавым. Як бачым, купецтва таксама займалася перапіскаю, а не толькі спансіравала працу майстроў.

Частка экспазіцыі прысвечаная тэхналогіям стварэння кнігі. Тут змешчаны інструменты, якімі некалі карысталіся, і неразмалёваныя рукапісы. Патлумачу: яго стваралі як мінімум тры чалавекі – адзін пісаў, другі аздабляў, трэці пераплятаў. Рэдка калі адзін чалавек гэтыя ўменні спалучаў, хаця ёсць і такія прыклады. Можна на выстаўцы ўбачыць звычайныя перы – іх выкарыстоўвалі для пісьма, з іх рабілі і пэндзлі. Дзюбку абразалі, устаўлялі туды валасы (з карка ката, ваверчынага хваста), моцна сцягвалі ніткай, і пэндзаль га-

товы. Побач бачым тэраксу (дошку з нацягнутымі на яе суровымі ніткамі), з дапамогай якой лінейлі паперу. У кожнай вітрыне – бутэлечкі з фарбамі з калекцыі аднаго з апошніх іканапісцаў. Дарэчы, для стварэння фарбаў выкарыстоўваліся сапраўдныя прыродныя мінералы – біруза, малахіт, кінавар, сурок, лазурит і іншыя, таму нам здаецца, што ікона напісаная сёння, а кнігі літаральна ззяюць.

Гэта насамрэч радасная выстаўка, дзе захаваная энергія нашых продкаў, якая можа нам дапамагчы. Спатрэбілася натхненне – ведаецца, дзе яго здабыць: выстаўка працянецца да восені.

Марына ДАВІДЗЮК
Фота Пятра ЦАЛКІ

Асоба ў краязнаўстве

Сапраўднае прызвание

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Нязгасная зорка Янкі Быліны – імпрэза да 110-годдзя з дня нараджэння святара, паэта, пісьменніка, драматурга (1993) у вёсцы Ключчаны, у якой прынялі ўдзел прафесар Адам Мальдзіс, ксёндз Міхал Сапель з касцёла Св. Роха з парафіяльным хорам, доктар філалагічных навук Ф. Янушкевіч, скульптар В. Янушкевіч.

Да 110-годдзя народнага майстра, разьбяра Міхася Валугевіча адбылася вечарына памяці «Майстэрства і фантазія разьбяра», у якой прынялі ўдзел унучка майстра з Калінінграда, родзічы з раёна, прадстаўнікі ўлады і духавенства, работнікі культуры. З ініцыятывы мастака Юрыя Чапскага і пры дапамозе І. Валугевіч быў устаноўлены скульптурны помнік-анёл на магіле майстра. З дапамогай і пры ўдзеле І. Валугевіч зняты на тэлеканале «ЛІД» фільм «Над вёскай узнісся анёл» пра народнага разьбяра М. Валугевіча.

Да 115-годдзя з дня нараджэння Казіміра Сваяка былі устаноўлены памятныя дошкі ў касцёлах вёсак Ключчаны (2005) і Засвір. У Засвіры асвячэнне дошкі асабліва памятнае, таму што прысутнічаў біскуп Мінска-Магілёўскай дыяцэзіі Антоній (Дзям'янка). І. Валугевіч выступіла на гэтым

свяце з дакладам аб жыцці і творчасці Казіміра Сваяка.

Таксама штогод праходзяць вязныя мерапрыемствы ў касцёле Св. Яна Хрысціцеля ў аграгарадку Камаі, што на Віцебшчыне, дзе пачынаў сваю святарскую дзейнасць наш славуты зямляк Казімір Сваяк. У год 120-годдзя з дня яго нараджэння адбыліся вязныя мерапрыемствы ў Камайскім касцёле і ў Засвіры (апошняе месца працы святара). З ініцыятывы руплівай бібліятэкаркі 2010 год у Астравецкім раёне быў аб'яўлены Годам Сваяка.

Іаланта Францаўна – сапраўдны патрыёт свайго краю. Спондаўская бібліятэка шырока вядомая на Астравецкай краязнаўчай працай, якую ўжо многія гады нястомна і няўрымсліва вядзе І. Валугевіч. Яна сабрала багаты матэрыял аб мінулым Спондаўскага краю, аб паходжанні назваў тутэйшых вёсак, азёраў, рачулак, урочышчаў, хутароў, аб знакамітых земляках мінулых часоў і сучасніках. Разам з удзельнікамі аматарскага аб'яднання «Бацькаўшчына» вядзе грунтоўную пошукавую працу ў сваім краі, наладжвае цікавыя вандрожкі, складае летапісы вёсак, збірае мясцовы фальклор, займаецца папулярна-зацікаўляючай краязнаўчай ведаў. Для сваіх чыта-

чоў, людзей добрых і цікаўных, падрыхтавала шэраг краязнаўчых артыкулаў у перыядычных выданнях «Астравецкая праўда», «Родная прырода», «Советская Белоруссия», «Народная газета» на цудоўнай беларускай мове.

Навукоўца А. Мальдзіс так адзначаў: «...я не ведаю ў Беларусі іншых сельскіх бібліятэкараў, на ліку каторых былі б чатыры кнігі і такое мноства публікацый у друку, як у Іаланты Валугевіч...». Так, Іаланта Францаўна – аўтар чатырох кніг: «Як называць цябе, мой родны куточак? Мікратапопіе, мой родны куточак?», «Матуліна мова жыве ў родным краі», «Хочаце – верце, хочаце – праверце». У кнігах змешчаны прыказкі і прымаўкі, песні і казкі, легенды і паданні, варажба і замовы. Асабліваю каштоўнасць уяўляе своеасаблівы слоўнік мясцовых дыялектаў. Пра кожную мясцовую назву аўтар запісала шмат легендаў, баек – усё тое, што расказалі ёй вясцоўцы. Аўтар захавала для будучых пакаленняў назвы з іх самабытным, уласцівым толькі для Астравецкай мясцовасці, каларытам, якія дзяды і прадзеды з пашчотай давалі кожнаму куточку роднай зямлі. Пра кожную назву, пра кожны пералесак ці гаек расказана ўсё, што ведаюць мясцовыя жыхары.

Дзякуючы яе нястомнай працы мы шмат даведаліся пра выбітных людзей са Спондаўшчыны. Сельская бібліятэкар І. Валугевіч прасачыла шляхі ўраджэнцаў «глухіх» хутароў Астравецкай краіны ў Расію, ЗША, Францыю, Латвію,

Каля каменя братам Стаповічам

Літве, аб якіх напісала ў кніжцы «Калыска талентаў – Глушыца».

Аднойчы ў чытальнай зале раённай бібліятэкі яна сабрала сяброў і аднадумцаў, калегаў па працы, фундатараў на прэзентацыю сваіх твораў. У яе адрас было сказана многа прыемных і цёплых словаў. Іаланта Францаўна іх заслужыла, бо справа, якую яна робіць, – вельмі карысная. Аб тым, што праца Іаланты Францаўны давала плён і была адпаведна ацэнена жыхарамі, сведчаць падзякі, якія не аднойчы друкаваліся ў раённай газеце. «Ганарымся, што ў нашым краі зазьяла ясная зорачка, якая праз сваё сэрца прапускае матэрыял, фільтруе і выдае мясцовыя нагоды проста, ярка і зразумела» (жыхары в. Трашчаны і навакольных вёсак). «Дзякуючы за добрую справу, якую Вы робіце, за тое, што асвятляеце і ажыўляеце родныя мясціны. Людзі помняць дабро. Усяго Вам добрага! Пспехаў і Божай дапамогі ва усіх Ваших справах» (Г. Ромаш, настаўніца рускай мовы і літаратуры, Мінск).

Вольга ПІНЧУК,
намеснік дырэктара
Астравецкай ЦБС

Даведка. Спондаўская бібліятэка штогод абслугоўвае каля 325 чытачоў, у сярэднім выдача складае 6 000 экзэмпляраў, наведванню – 2 500. У зону абслугоўвання ўстанова ўваходзіць 26 населеных пунктаў, дзе жыве каля 210 сем'яў. Самыя аддаленыя вёскі і хутары знаходзяцца за 14 км, і абслугоўванне іх вядзецца падворнымі абходамі, а таксама з дапамогай аўтабібліятэкі.

130 гадоў
Якуб Колас
Янка Купала

Віктарына

Песнярам роднага слова прысвячаецца

Янка Купала дэбютаваў у друку вершам «Мужык», які быў своеасаблівым творчым маніфестам паэта, яго паэтычнай і грамадзянскай праграмай. Верш быў надрукаваны на старонках грамадска-палітычнай і літаратурнай газеты «Северо-Западный край» 15.5.1905 г. Гэтая дата стала кропкай адліку літаратурнай дзейнасці Янкі Купала. У якім горадзе выходзіла гэтая газета?

Чакаем вашыя адказы да 1 мая ўключна. Да ведама чытачоў: у віктарыну можна ўключыцца з адказу на любое пытанне, бо ўвага будзе звяртацца на дакладнасць адказу і, па магчымасці, яго разгорнутасць.

«Нявольніцтва й жабрацтва так нас з'ела і так нам высмактала з сэрца сок, што нат у вочы глянуць, плюнуць смела не смея, стоптанья на пясок». Гэта сказана Купалам яшчэ напачатку стагоддзя... Большасць нашага насельніцтва не ўсведамляе сваёй беларускасці, гэта значыць, сваёй адметнасці ў чалавечым супольніцтве. Але хвароба гэтая не фатальная, яе можна і трэба лячыць. Духам. Культурай. Асветай. Праз садкі і навучальныя ўстановы ўсіх ступеняў і накірункаў. Аднаўляючы і ўмацоўваючы гістарычную памяць ды развіваючы аналітычны розум. Каб кожнаму ставалася відавочным, дзеля чаго пасылаліся нам Богам Еўфрасіння Полацкая і Мікола Гусоўскі, Францішак Скарына і Сымон Будны, Францішак Багушэвіч і Максім Багдановіч, Якуб Колас і Янка Купала і іншыя асветнікі мінуўшчыны і сучаснасці. Сейбіты былі і ёсць, іх не адна ўжо й сотня, а поле беларускага менталітэту ў дагэтуль няўробленае. Народу неабходна паўнацэнная асвета, у нас жа ў сёння дэнацыяналізаваныя дзяржаўнікі прадаўжаюць замбіраваць усякай лухтой накіталт таго, што «беларусы нікога ж і нічога ж не маюць»...

Ніна МАЦЯШ

Эдуардас МЕЖАЛАЙЦІС

Балада пра Янаў

Як знайсці ў краіну
шчасця шлях?
Райніс
Зара ўстае эпохі новай.
Майроніс
Занімай, Беларусь
маладая мая,
Свой пачэсны пасад
між народамі!
Купала

Ноч. І лес, таямнічы,
ціхманы.

Месяц папараць пасерабрыў.
Тры браты, тры вялікія Яны,
Пастрачаліся ў гэтым бары.

Яніс Райніс і Ёнас Майроніс,
Побач – Янка Купала
з кійком.

Хоць пасыпаны попелам
скроні,
Але кожны глядзіць юнаком.

Дужа блізкае гэта суседства.
Несмяротнасць
пазначыла ўсіх

Сівізной вечных мар
чалавецтва,
Маладосцю аленяў лясных.

Апантанья працай паэты,
Тры прарокі і тры бунтары
Да адзінае крочылі мэты,
Шум бяроз плыў,
як звон, угары.

Карціна Вякі Целеша «Янка Купала і Яніс Райніс»

Ноччу цёмнай, глухой,
быццам клетка,
Па шляхах, паланёных тады,
Вы шукаць пайшлі
папараць-кветку,
Ратаваць свой народ ад бяды.
І знайшлі.
Па купальскае кветцы.
Па цудоўнае кветцы жывой.
І спявалі ёй песню ад сэрца.
І п'яце, пастайшы над ёй.

Ён абмые расою чало...
Назаўсёды яго ашчаслівіць
Чарадзейнае кветкі святло.
Глян! І знічка бяследна
не ўпала,
Хай на момант –
уквеціла бор.
Тут збіраюцца
кожным Купаллем
Тры паэты –
шукальнікі зор.

Той, хто ноччу
дзівоснай улетку
Вечных Янаў пачуў галасы,
Адшукае той
папараць-кветку,
Быццам кубак гаючай расы.

Свеціць папараць
месячным ззяннем.
Лёс народаў сваіх да зары
Абгамоняць вялікія Яны,
Тры паэты і тры змагары.

І, пазбывшыся
прагі шчымлівай,

Пераклад з літоўскай
мовы Паўла
МАРЦІНОВІЧА

Ёнас Майроніс

«Dudar» і чарговы міжнародны фэст

Дударскі клуб Беларусі выпусціў накладам 1 тысяча асобнікаў першы нумар альманаха «Dudar», які плануецца выдаваць раз на два месяцы. Рэдактарам выступіў знаны беларускі музыка, стваральнік гурта «Стары Ольса», даследчык музычнай спадчыны Зміцер Са-

сноўскі, фотамастак – Алег Белавусаў, працаваў над ім таксама Ганна Несцерва, Дзяніс Шматко і Вольга Мірчук; падрыхтаваны да друку выдавецтвам «Кнігазбор».

Яго стваральнікі заяўляюць, што выхад «сведчыць пра паспяховае развіццё гра-

мадскага руху, які ставіць на мэце вярнуць самы старадаўні і самы міфалагізаваны беларускі інструмент». Але адметнасць яшчэ і ў тым, што стваральнікі альманаха пазіцыянуюць яго як «першы глянцавы часопіс, прысвечаны фальклору». Акурат гэты момант і ўсё, што адсюль выцякае, як-

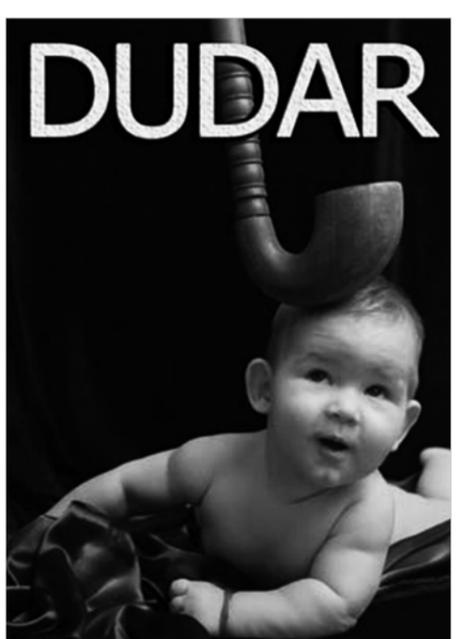

Чатыры канструкцыі беларускай традыцыйнай дуды (мал. Я. Бядонік)

раз і выклікала шмат спрэчак, што было бачна нават на адмысловай прэс-канферэнцыі (пра яе мы пісалі ў мінулым нумары). Давайце ж спынімся на некаторых момантах, што могуць зацікавіць чытачоў «Краязнаўчай газеты».

Найперш, пра назву інструмента. Музыка і даследчык Тодар Кашкурэвіч прыняццова называе яго літоўскай дудой:

– Нехта кажа «лицьвінская», але ж паходжанне назвы тут ад нацыі, а «літоўская» – ад краіны. Таму першы варыянт можа быць толькі ў кантэксце ўдакладнення; а гэты тып дуды быў распаўсюджаны па ўсёй тэрыторыі ВКЛ. Падобны інструмент быў і ў Расіі, але не захаваўся, ёсць толькі назва – валынка. Мы ж былі Літвой, то застанемся, і я мяркую, гэта варта культываваць. Да сёння наш цэх дудароў прыйшоў да іканаграфічнага выгляду дуды, традыцыйнага строю, традыцыйна-

га грання ў закрытай манеры. Але, на жаль, у вышэйназваным нароблена дастаткова шмат памылак, якія варта выпраўляць. Таму хацеў бы напісаць на гэтую тэму асобны артыкул.

(Заканчэнне на стар. 6)

Пысінскія чытанні

З мэтай ушанавання імя нашага земляка, сьліннага беларускага паэта Аляксея Пысіна, і папулярныя яго творчасці на Магілёўскай зямлі традыцыйна штогод праходзяць Пысінскія чытанні.

Аляксей Васільевіч – заслужаны дзеяч культуры БССР, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР імя Янкі Купалы, нарадзіўся 22 сакавіка 1920 года ў вёсцы Высокі Борак Краснапольскага раёна. Яго творы друкаваліся не толькі на роднай мове, больш за два дзясяткі кніжак, а таксама асобныя творы паэта перакладзены на 15 замежных моваў. Народны паэт Беларусі Ніл Гілевіч адзначаў: «Аляксей Пысін быў сапраўдным сынам свайго народа, ад якога ўзяў найлепшыя рысы: сумленнасць, шчырасць, сціпласць і дабрыню. Увасабленне іх ён быў і застанецца ў нашай паэзіі назаўсёды».

Сёлета ў рамках Пысінскіх чытанняў супрацоўнікі аддзела беларускай і краязнаўчай літаратуры Магілёўскай абласной бібліятэкі арганізавалі вечар-сустрэчу з пісьменнікам Магілёўшчыны «З любові да роднай зямлі».

Гэта быў вечар-прывітанне, вечар-успамінаў літаратараў, якія ведалі паэта, сустракаліся з ім, для каго ён быў настаўнікам і дарадцам. Пад час літаратурнай кампазіцыі, якая суправаджалася мультымедыянай прэзентацыяй і песнямі на вершы паэта, музыку да якіх напісаў самадзейны кампазітар Мікалай Яцкоў, прагучалі цэлыя словы пра А. Пысіна вядомых беларускіх пісьменнікаў.

У свой час народны пісьменнік Беларусі Васіль Быкаў, выказваючы сваё стаўленне да А. Пысіна і яго творчасці, падкрэсліваў: «Ёсць паэты, каторых я чытаю заўсёды і стараюся не прапусціць ні аднаго верша, дзе б яны ні былі надрукаваны. Адным з такіх паэтаў з'яўляецца Аляксей Васільевіч Пысін. Чаму я люблю яго вершы?... Яны вабяць перш за ўсё сваёй сутнасцю... Калі б ён пісаў нават без рыфмы, так сказаць, белым вершам, то і тады было б цікава чытаць. Думка заўсёды значная, цікавая, вельмі шчырая. Манера паэзіі Пысіна ідзе з яго маладосці. Ідзе з вайны, бо на вайне Пысін быў салдат... Мне вельмі дорага гэтая франтавая і салдацкая

сутнасць Пысіна-Чалавека, Пысіна-Паэта...».

Глядзіце – я з той абароны, з акапаў, што зніклі ў траве. Увесь полк наш

застаўся на Проні, На берэзе правым яе.

(А. Пысін)

Па дарогах вайны прайшло яго юнацтва.

Гвардыі радавы Пысін усю вайну быў сувязістам, удзельнічаў у баях на пяці франтах, да самай смерці ў сваім цэле насіў асколкі міны і гранаты, быў узнагароджаны медалямі, у тым ліку медалём «За адвагу», якую найбольш шанілі франтавікі, таму што ёй узнагароджвалі выключна за храбрасць і асабістую мужнасць, праяўленыя ў баі. Пасведчанне і медаль захоўваюцца ў сям'і паэта, а вось «Узнагародны ліст» чырвонаармейца Пысіна быў упершыню прадстаўлены на вечарыне дзякуючы Мікалаю Барысенку, магілёўскаму гісторыку-краязнаўцу, які зусім нядаўна знайшоў дакумент і падарыў у краязнаўчы фонд бібліятэкі.

А. Пысін у розныя часы дапамог стаць на ногі многім маладым паэтам: Анатолю Сербантовічу, Нэлі Тулупавай, Віктару Хаўратовічу, Святлане Басуматравай, Змітраку Марозаву і іншым, яго асоба і творчасць і сёння з'яўляюцца прыкладам для пачынаючых літаратараў.

«У літаратуры ёсць такое паняцце як "літаратурная школа", а ў ёй абавязкова настаўнікі і вучні. Майстаравязкова павінен каму-небудзь перадаць сваё майстэрства, навучыць яму наступнага, а інакш не будзе пасля яго ў літаратуры майстроў слова. Ён дапамагае пачынаючаму літаратару знайсці сваю творчую індывідуальнасць», – гэта словы Раісы Баравіковай, вядомай беларускай паэтэсы, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі імя Янкі Купалы і Літаратурнай прэміі імя А. Куляшова, якая ўпершыню сустрэлася з А. Пысіным у 1964 годзе ў рэдакцыі быхаўскай раённай газеты, дзе працавала карэспандэнтам. З той першай сустрэчы ён стаў для Раісы Андрэўны літаратурным настаўнікам. Ён пераканаў яе паступаць у Літаратурны інстытут, дапамог выбраць з нязначнага на той час творчага багажу 12

лепшых вершаў і сам даслаў іх на творчы конкурс у інстытут, паклапаціўшыся аб рэкамендацыі ад Саюза пісьменнікаў Беларусі для яе паступлення. У 1984 годзе яна прысвяціла свайму настаўніку верш «Памяці Аляксея Васільевіча Пысіна»:

Вайна яшчэ не адышла, Для адыходу – веку мала. Краіне прозвішчы дала, а тых, хто іх насіў, забрала. Сцяна завей, сцяна дажджом так ненадзейна

прыкрывала – «У сваю дывізію пайшоў», – бы куля з той вайны дагнала.

Гарод удзячных вучняў А. Пысіна, якія прысутнічалі на вечарыне і падзяліліся ўспамінамі, прачыталі творы, прысвечаныя майстру паэтычнага слова: Мікола Леўчанка, галоўны рэдактар быхаўскай раённай газеты «Маяк Прыдняпроўя», заслужаны журналіст Беларускага Саюза журналістаў, член Саюза пісьменнікаў Беларусі; Іван Аношкін, магілёўскі празаік, журналіст, які разам з паэтам працаваў у рэдакцыі газеты «Магілёўская праўда»; старшыня Магілёўскага грамадскага аб'яднання Саюза пісьменнікаў Беларусі Уладзімір Дуктаў; магілёўскі паэт, член Саюза пісьменнікаў Беларусі Віктар Кунцэвіч.

Пад час мерапрыемства з нагоды 85-гадовага юбілею адбылося ўшанаванне Віктара Арцем'ева (далучаемся да віншаванняў і мы. – «КГ»), публіцыста, краязнаўца, члена Саюза пісьменнікаў Беларусі, які добра ведаў Аляксея Васільевіча, шмат гадоў сябраваў з ім і, наогул, прысвяціў жыццё папулярнаму творчасці паэта: неаднаразова арганізоўваў яго творчыя вечары, напісаў кнігі «Урок Аляксея Пысіна», «Паэт вузел завязаў», «Пысіны: ад прадзеда да праўнука», а таксама склаў зборнік «Вянок Аляксею Пысіну», дзе змешчаныя ўспаміны вядомых пісьменнікаў пра паэта, вершы, прысвечаныя знаменаму майстру паэтычнага слова.

Вечарына ў бібліятэцы стала данінай павагі ад удзячных нашчадкаў вялікаму паэту і сапраўднаму чалавеку, чыё шчырае слова застанецца ў нашай паэзіі назаўсёды і будзе ўплываць на бясконцы літаратурны працэс.

Мы радкі пакідаем з жывымі, І паслужаць яны сувязнымі Нашых дум і сумленных

надзей.

(А. Пысін)

Тамара КАЛІНІНА, загадчыца аддзела беларускай і краязнаўчай літаратуры Магілёўскай абласной бібліятэкі

Прадаўжальнікі традыцыі

І дрэва, і казка, і Я...

Разьба па дрэве – адзін з старажытных відаў мастацтва. Яшчэ ў сівой даўніне чалавек адкрыў пластычнасць дрэва, якое пры пэўнай долі стараннасці робіцца падатлівым у руках майстра і ператвараецца ў цудоўныя і непаўторныя рэльефныя і скульптурныя формы. З таго часу ў майстэрстве апрацоўкі дрэва мала што змянілася. Тэхнічны прагрэс крочыў далёка наперад, але розныя вырабы па-ранейшаму ў вялікай пашане і цане. Дрэва сапраўды мае магічную ўласцівасць – узімку сагравае, гарачым летам дае цень. Яно валодае і лекавым эфектам. Усім вядома, што дрэва тоіць у сабе вялікую энергетычную сілу. Падыдзі да яго, прыхіліся да ствала, пастой крыху і хутка заўважыш, як на душы стала лёгка і спакойна. Можа, таму дрэва і вырабы з яго нясуць зарад цеплыні кожнаму, хто захапляецца разьбой, тым, хто становіцца сузіральнікам, знаўцам прыроды і мастацтва.

Гаворка пойдзе пра Ігара Балаханаву, вучня народнага разьбяра Сямёна Шаўрова, пра якога «Краязнаўчая газета» пісала ў сакавіку гэтага года. Ігар скончыў мастацкае аддзяленне школы мастацтваў, потым быў прыняты ў гурток разьбы па дрэве С. Шаўрова, які працаваў у музеі, што цяпер носіць яго імя. Паступова, крок за крокам, малады мастак спасцігаў тонкасці рамяства. Галоўнае, чаму навучыўся ў майстра, як ён сам лічыць, гэта ўменню адчуваць форму...

Увесь вольны час «прападаў» у майстэрні музея. Калі з'езджаў да бабулі ў Шклоў – выразаў і там. Скульптуру «Баба Яга і Піліпка-сын» выразаў у вёсцы «на адным дыханні» пасля здачы выпускных экзаменаў перад уступнымі экзаменамі ў інстытут.

У 1995–2001 гадах вучыўся ў Беларускай політэхнічнай акадэміі, атрымаў дыплом па спецыяльнасці «архітэктар». Хлопчык яшчэ ў раннім маленстве, калі вучыўся трымаць у руках і лыжку, і алоўкі, ужо нешта майстраваў і будаваў. У пяць гадоў ён заявіў, што будзе архітэктарам і Оршу перабудуе.

На выстаўцы «Я з дрэвам гутарку вяду», якая адкрылася 20 сакавіка ў майстэрні музея драўлянай скульптуры разьбяра С. Шаўрова, прадстаўленыя 40 скульптураў І. Балаханавы з фондавых збораў Музейнага комплексу гісторыі і культуры Аршаншчыны і з уласнай калекцыі.

Кола вобразаў і сюжэтаў дастаткова шырокае і разнастайнае. Ігар стварае шмат гумарыстычных фігураў, працуе ў побытавым жанры. Многія персанажы казак і славянскіх міфаў (і не толькі) знайшлі ўвасабленні ў яго працах: «Мара рыбака», «Цар-рыба», «Рыцар», «Маленькі Буда», «Кумяльган», «Кадук», «Балда і чэрці» ды іншыя. Творам маладога майстра ўласцівыя індывідуальныя стыль, творчы почырк. Пачуццё тонкага гумару залучылі ў яго творах з вострай назіральнасцю, асаблівым бачаннем, умельствам дакладна заўважыць характэрныя рысы кожнага персанажа і перадаць іх энергетыку ў сваіх творах.

Зрэшты, усё гэта пабачыць, а таксама пашырыць круггляд і ацаніць талент нашага земляка кожны ахвочы зможа, калі наведае яго выстаўку «Я з дрэвам гутарку вяду», што працуе ў аршанскай майстэрні музея драўлянай скульптуры разьбяра С. Шаўрова да канца красавіка.

І. Балаханаву пад час адкрыцця выстаўкі

В. Арцем'ева віншуе У. Дуктаў

Вера МІРАНОВІЧ, загадчык музея драўлянай скульптуры разьбяра С. Шаўрова, філіяла Музейнага комплексу гісторыі і культуры Аршаншчыны Фота Юліі ГАРАЧАВАЙ

Адпрацаваўшы каля двух гадоў у музеі пад адкрытым небам або, як афіцыйна прынята называць, – Беларускім дзяржаўным музеі народнай архітэктуры і побыту, зрабіў для сябе нямала адкрыццяў.

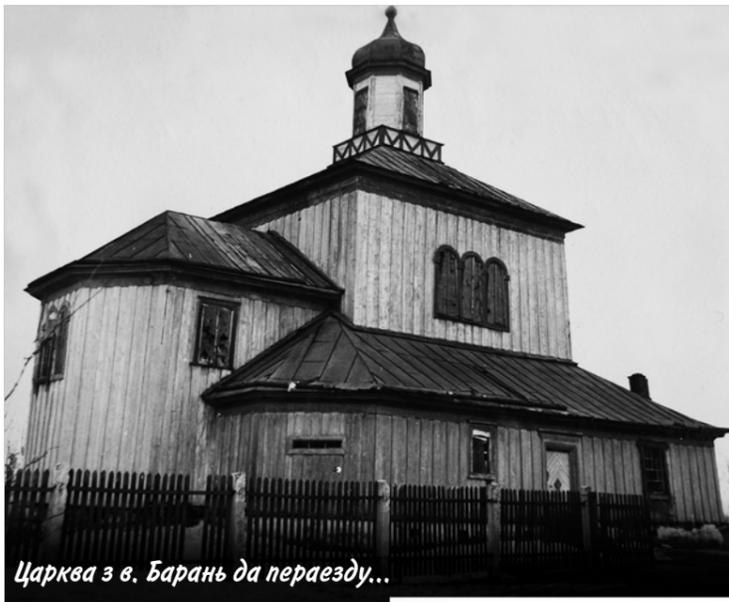
Яшчэ калі вучыўся па спецыяльнасці «музеязнаўства і ахова помнікаў» у БДУ культуры і мастацтваў, не раз бываў у скансэне, але не атрымоўвалася аглядзець усе помнікі цалкам, бо тэрыторыя музея складае 151 гектар. Звязана гэта і з тым, што ўсе экспазіцыйныя сектары музея знаходзяцца далёка адзін ад аднаго. Звычайна наведнікі аглядаюць сектар «Цэнтральная Беларусь» і не шмат хто даходзіць да іншых – «Падняпроўя» і «Паазер'я». А тым не менш, на іх размяшчаюцца адметныя помнікі, і кожны з іх раскрывае цікавую старонку гісторыі народнага дойлідства, народнага жыцця адпаведнага рэгіёна.

Адзін з такіх помнікаў быў прадстаўлены адмыслова для навуковых даследаванняў. Адметна, што гэта самы старажытны помнік у музеі і адзін з самых старажытных такога тыпу ў Беларусі. Гаворка ідзе пра Спаса-Праабражэнскую царкву з вёскі Барань Аршанскага раёна. Ужо тое, што царква была ўзведзеная ў 1704 годзе, за часамі Паўночнай вайны, перажыла Айчынную вайну 1812 года, Першую і Другую сусветныя, часы атэістычнага ліхалецця з сотнямі разбураных храмаў, вартае ўвагі. У Беларусі помнікі драўлянага дойлідства XVII–XVIII стагоддзяў вялікая рэдкасць, бо дрэва не вечны матэрыял.

Але ў скансэне збярогся менавіта такі аб'ект. У помніка ўнікальная архітэктура: высокі кубападобнага аб'ёму будынак, завершаны 8-гранным барабанам з цыбулепадобнай галоўкай, абпаласноўнага зруба ідзе закрытая ўнутры абходная галерэя, а пад купалам размяшчаюцца па перыметры хоры. Асабліва звяртае на сябе ўвагу цэнтральнасць храма і яго імкненне ўверх – так званы вертыкальны рух. Нездарма існуе версія, што храмы падобнага кшталту маглі нагадваць ці быць своеасаблівай трансфармацыяй абарончых вежаў старажытных беларускіх гарадоў. Вядома, што ў Магілёве старая драўляная царква Спаса была «ў вышкі вяноў 40 і вельмі іконамі ўкрашаная». Магчыма, такой жа архітэктуры, як і Спаса-Праабражэнская царква з вёскі Барань.

Пабудаваная за часамі Паў-

Адкрыцці ў беларускім скансэне

Царква з в. Барань да пераезду...

ночнай вайны (1700–1721), царква сваім узвядзеннем магла сімвалізаваць мір і згоду, а што яшчэ больш верагодна – сімвал будучай перамогі, бо месца, адкуль паходзіць царква, з даўніх часоў было вядомае як «кульны двор» рода Радзівілаў. Менавіта ў мястэчку Барань вырабляліся кулі і гарматныя ядры для бліжэйшых і далёкіх замкаў: Копысь, Біржы і інш. Сапраўды, архітэктура помнікаў раскрывае цікавыя старонкі айчынай гісторыі.

Але, як высветлілася, царква з Барані можа распавесці яшчэ некаторыя важныя звесткі пра гісторыю «сваёй» мясцовасці, пра чалавечыя лёсы тамтэйшых жыхароў. Не так даўно я разам з іншымі навуковымі супрацоўнікамі музея рабіў унутраны агляд інтэр'еру помніка. Пасля перавозкі ў музей Спаса-Праабражэнская царква доўгі час была закрытая. Здавалася б, што можа захавана ў будынку, калі ён даўно не выкарыстоўваўся па прызначэнні? Дзейнічала царква да 1930-х гадоў (калі ў ёй зрабілі клуб), у Другую сусветную вайну зноў працавала, а ў 1961 годзе – закрытая і пераабсталяваная пад зерне-фуражны склад мясцовага калгаса. Усё ўнутранае начинне разрабавалі, знішчылі, асобныя рэчы былі выкарыстаныя на металалом. І толькі некаторыя каштоўнасці былі ўратаваныя, напрыклад, абраз «Узнясенне» (1808), які за-

... і ў музеі

раз знаходзіцца ў экспазіцыі Нацыянальнага мастацкага музея.

У музей царква была перавезеная не ў самым лепшым стане. Тым не менш, пад час агляду ў храме былі знойдзеныя ўнікальныя надпісы на сценах. Так, у алтарнай частцы знаходзіцца надпіс «Ев. Матфей» – а ва ўваходнай частцы, злева ад цэнтральных дзвярэй, удалося ўбачыць яшчэ адзін. Паступова зразумелі яго сэнс, зрабілі пераклад (дзякуючы супрацоўніку Нацыянальнай акадэміі навук, кандыдату гістарычных навук А. Грушу) надпісу:

*«Году 1794
месяца ноембра
10 дня праставілася*

*младенціца Софія
11 дня праставілася
младенец Іоанн».*

Вялікае чалавечае гора адбілася ў гэтым надпісе. Ён сведчыць аб тым, што ў 1794 годзе, верагодна, у адной сям'і адно за адным паміраюць двое дзяцей (немаўлятамі прынята лічыць дзяцей ад нараджэння да 1–2-х гадоў). Ад чаго магла стацца такая трагедыя? Цалкам верагодна, што ад цяжкай хваробы, якая ў тых часы забірала многія жыцці. Надпіс размешчаны менавіта ў той частцы царквы, дзе звычайна паводле праваслаўных канонаў адбываюцца памінальныя набажэнствы. Аднак тая, хто пакідаў гэты надпіс, змагла дасягнуць галоўнага – зберагчы памяць і малітвенны зварот за па-

Абраз «Узнясенне»

на помніку. Хочацца, каб праца была належна выкананая, каб рэстаўрацыя помніка ажыццяўлялася з захаваннем традыцыйных тэхналогіяў, адметных канструкцыйных злучэнняў, пародаў драўніны і памераў элементаў, каб як мага больш старажытных частак увайшло ў новы зруб. І канечне, каб былі захаваныя надпісы і іншыя выяўленыя асаблівасці, бо гэты будынак адносіцца да найбольш старажытных падобнага роду, што ёсць у Беларусі.

І калі раней (айчынная гісторыя пра тое сведчыць) мы часта дазвалялі сабе руйнаванне, перабудову помнікаў, што толькі павялічвала спіс «страчанага спадчыны» Беларусі, то зараз прыйшоў час з шанаваннем зберагаць самую малую адметнасць, бо розныя дэталі помніка могуць многае распавесці пра нас саміх і пра тых, хто быў да нас. Гэта актуальна і таму, што значных драўляных помнікаў у нас, на жаль, засталася мала. Будынак Спаса-Праабражэнскай царквы адзін з такіх, ён неабходна важна інфармацыя аб драўляным дойлідстве Падняпроўя.

Спадзяюся, што ў хуткім часе наведнікі музея змогуць пазнаёміцца больш дэталёва як з гісторыяй Спаса-Праабражэнскай царквы, так і з яе інтэр'ерам.

Павел КАРАЛЁЎ,
старшы навуковы
супрацоўнік Беларускага
дзяржаўнага музея
народнай архітэктуры
і побыту

«Dudar» і чарговы міжнародны фэст

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 4)

Зміцер Сасноўскі мае свой погляд:

– Гэта тэрміналагічнае пытанне. Мы ж кажам пра адзін і той тып дуды. Беларуская нацыянальная школа, на жаль, шмат страціла пасля вайны. У свой час шэраг майстроў і музыкаў – Уладзімір Пузыня, Уладзімір Бярбераў і ягоны гурт «Ліцьвіны», Віктар Кульпін пачалі актыўна скарыстоўваць дуды на канцэртах, майстраваць іх, але тады з'явілася і шмат дудаў, якія, на жаль, былі далёкія ад айчынай традыцыі. Той жа В. Кульпін вырабляў падробкі пад дуду. У свой час яны зрабілі штуршок да зацікаўлення, да скарыстання дуды. Але час ідзе – традыцыйная школа развіваецца, а падробкі цяпер нават шкодзяць. Сёння мы маем аўтэнтычныя рэпертуар, манеру грана, што маюць адметнасць для нашых земляў. Ёсць пяць чалавек, якія граюць на аўтэнтычнай ліцьвінскай дудзе ў традыцыйнай ма-

неры. Ва ўніверсітэце культуры навучаюць іграць на дудзе студэнтаў. Праўда, калі мы запрашаем тамтэйшых музыкаў на дударскія фэсты, яны чамусьці адмаўляюцца.

Цікавая таксама дыскусія З. Сасноўскага і Т. Кашкурэвіча пра дзяўчатаў, жанчынаў у дударскай музыцы.

– Гэтая творчасць мае адносіны да абрадавай і рытуальнай сферы, – значыць Тодар. – Дуда мае свой статус у дахрысціянскай мадэлі свету. Інструменты маюць сваю «гендэрную прапіску», паводле якой дударства і дудар (сімвалы Перуна, мужчынскі пачатак) былі якраз у апазіцыі да казы (жанчыны). Таму дзяўчына, якая грае на дудзе, у мяне выклікае пратэст, і гэта не забаны.

Збянтэжыў многіх таксама фармат «глянцавага часопіса па дударстве», выклікаў розныя ўражанні і пытанні – ад захаплення да непрыняцця. Тут можна хіба толькі паслухаць Т. Каш-

курэвіча, які зазначыў, што хаця яго бянтэжыць бляск ды глянцавасць, але спаслаўся на іншаземцаў, якія па-беларуску не чытаюць, але ўспрымаюць візуальна, а ў новым выданні шмат розных ілюстрацыяў. Яны цяпер імкнуцца нас даганяць у сваіх выданнях.

Горад тэмаў першага нумара альманаха «Dudar» варта адзначыць артыкулы Змітра Сасноўскага «Гісторыя “крыўскай” – “ліцьвінскай” – “беларускай” дуды», Тодара Кашкурэвіча «Літоўска дуда. Інструмент-міф», Віталія Сёмухі «Экспарт: Заходняя Еўропа, Польшча, Расія, Латвія, Літва», Алеся Чумакова «Ігнараванне эстэтычных канонаў у знешнім выглядзе беларускай народнай дуды», Андруса Жэляхоўскага «Ці была дуда казой?!», Андруса Шэляха і Вольгі Угляніцы «Жаночае дударства: эмансipaцыя ці страчанага традыцыя?!», Сержука Ахраменкі

«Дуды-фэнтэзі», выклічуць таксама цікавасць да дудароў.

Цяпер, калі шануюны чытач «падкаваны» ў дударскай справе, час распавесці пра сёлетні міжнародны дударскі фэст, які пройдзе з 27 па 29 красавіка на некалькіх пляцоўках – Палац культуры ветэранаў і клуб «Рэ:Паблік» у Мінску, хутар Шаўловічы ў Валожынскім раёне, музейны комплекс «Дудуткі». Сёлета арганізатары абяцаюць смелыя эксперыменты ў спалучэнні традыцыйных інструментаў і электроннай музыкі. Цягам трох дзён выступяць гурты «Тутэйшыя», «Стары Ольса», «LitvinTroll», «Кашлаты Вох», падлеткі з Іванца (гурт «Парог»), дуэт Дзяніса Сухого і Стася Чавуса, фольк-мадэрні праект «Пава» ды іншыя. Упершыню з Украіны прыедзе дудар Віктар Лявіцкі, а з Польшчы – гурт «Трузна». Запланаваны таксама традыцыйны ўжо на фэсце дударская канферэнцыя і танцавальныя канцэрт «Жывая традыцыя» з сярэднявечнымі і старабеларускімі танцамі, забавамі, гульнямі і навучаннем танцам.

Уладзімір ПУЧЫНСКІ

У беларускіх народных павер'ях калода – нерухомы, нежывы, непатрэбны прадмет. У дубовых калодах нашыя продкі рабілі труны. Гнілая калода – месца нячыстай сілы, небяспечных істогаў. Адсюль, магчыма, і выраз «гадзюка падкалодная». Нечысць і хваробы праганялі словамі: «Сухоты, ламоты, ідзіце ў лугі, балоты, на гнілыя калоды!». Ёсць і іншыя старажытныя замовы: «Святы Юр'я (Ярыла), пасылай сваіх ваўкоў у цёмныя лясы калоды грызці!», «Летам, Мароз, не хадзі, пад калодай сядзі». Лічылася, што кулянне праз асінавую калоду ператваралі звычайнага чалавека ў пярэваратня (чарадзея, ваўкалака).

Побач з Калодзішчанскімі могілкамі знаходзіцца біялагічны заказнік «Глебаўка», дзе сустракаецца рэдкі, занесены ў Чырвоную кнігу, від матылькоў мядзведзіца-гаспа-

Наваколле ў тапаніміцы

(Заканчэнне. Пачатак у № 14)

дыня (іх вусені памерам з палец густа абсыпаныя доўгімі бурымі валаскамі і сапраўды нагадваюць маленькіх калматых мядзведзікаў). Можна сустрэць і касулю ці лісіцу. Аглушае шматгалоссе птушынага хору: з усіх бакоў чуваць стук дзятлаў, не змаючаюць зязюлі, нярэдка дразды і сойкі.

Большасць вуліцаў у Калодзішчах не заасфальтаваныя, што ўжо рэдка сустрачаеш у Беларусі. Таму сярод

месцічаў ходзіць размоўная назва населенага пункта – Калдобішчы (а падкрэсліваючы адсутнасць вулічнага асвятлення, небяспечную абстаноўку і зграі галодных бяздомных сабак – і Кашмарышчы). Ёсць яшчэ векавыя пахільныя хаты з аканіцамі і нападзгнілыя баракі. У Калодзішчах драўляныя будынкі сярэдзіны XX ст., дагледжаныя і якія па праве могуць прэтэндаваць на статус помніка архітэктуры, з'яўляюцца суседзямі «шэдэўраў» сядзібнага доўлідства канца XX – пачатку XXI стст. – трох-, чатырохпавярховымі эклектычнымі паводле стылю віламі з вежамі, мансардамі, верандамі, калонамі, порцікамі і высачэзнымі цаглянымі агароджамі. Дзякуючы вялікай грамадзянскай і нацыянальнай свядомасці першых жыхароў у катэджнай забудове ёсць рэдкія для Беларусі вуліцы, названыя ў гонар Фёдора Астрожскага (удзельніка Грунвальдскай бітвы, падзвіжніка праваслаўя, прылічанага да Сабору беларускіх святых) і вядомага айчыннага пісьменніка Алеся Адамовіча. Кожны беларус ведае генерала Тадэвуша Касцюшку, а вось Леанард Касцюшка –

Калода (ляжак)

арганізатар радыёвяшчання і тэлебачання ў Беларусі – мала каму вядомы. На мясцовым доме культуры яму ўстаноўленая памятная шыльда.

Тут кожны чацвёрты жыхар – цыган. Дахі і веранды іх жылля характэрна аздоблены бляхаю з выразнымі ўзорамі. У тых, хто багацейшы, фасады ўпрыгожаны рознакаляроваю кафляю. Такіх дамоў некалькі, яны яскрава вылучаюцца на прыпынку «Радыёцэнтр». Асабліва барона ўпрыгожаны яшчэ і невялікімі скульптурамі.

Характэрныя і назвы вуліцаў: Зялёная, Лясная, Паркавая. Побач з вуліцамі Вайсковая, Танкавая, Ракетная, якія захаваліся з савецкіх часоў, узніклі Каштанавая, Арэхава, Яловая, Ліпава алей. На перакрыжаванні вуліцаў Валмянскі шлях, Міхайлаў кут і Глебаўка будуюцца храмавы комплекс. Сярод прыватнага

сектара каля вуліцы Партызанскай, на схіле пагорка, парослага бярэзнікам, месціцца невялікая праваслаўная Вазнясенская царква, упрыгожана разьбой. На ўзвышшы за чыгуначным пераездам (вуліца Ф. Скарыны) – вялікая пратэстанцкая царква, пабудаваная 10 гадоў таму.

У Калодзішчах ёсць некалькі аграсядзібаў, дзе можна пераначаваць ці адзначыць на свежым паветры свята вялікай кампаніяй, удзень пакатацца на конях па наваколлі, увечары – папарыцца ў лазні.

Такім чынам, можна сказаць, што беларуская тапаніміка адлюстроўвае жывую сувязь сённяшняга і мінулых пакаленняў з навакольнаю прыродай.

Максім ПУРАНОК,
дацэнт Міжнароднага
дзяржаўнага экалагічнага
ўніверсітэта імя
А.Д. Сахарова

Чыгунка ў ваколіцах Калодзішчаў

«Вясна танцуе, аж гул кругом»

Да 100-годдзя Максіма Танка

Уздоўж

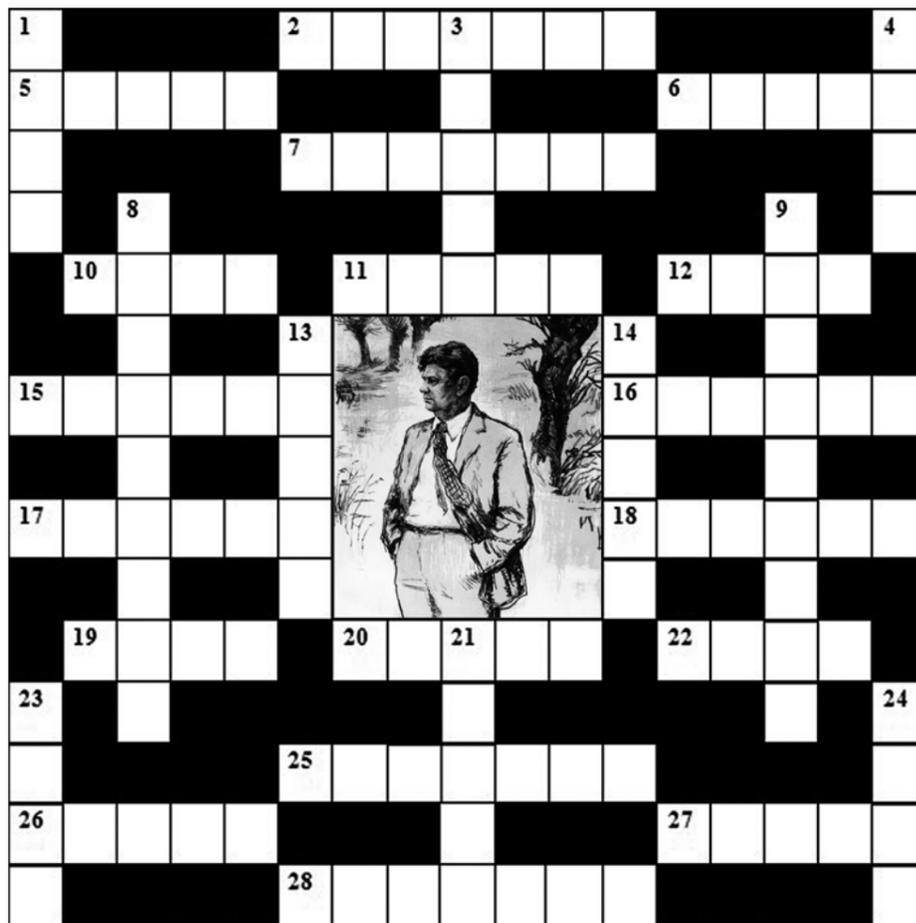
2. «Купала наш і наш ... харобры, // і Танк, і Брыль, і Быкаў, і Гаўрук». З верша Л. Геніюш «Адна ёсць толькі ў свеце Беларусь». 5. «Вясенняя зораў сяўба // Расой ападае на ...». З верша Максіма Танка «А ў полі вярба». 6. «І вітаюць птушкі ўсе, // Што ... ў такой красе». З верша Максіма Танка «Жаўрук». 7. «Вясновай ласкай грэе // І так маё ...». З верша Максіма Танка «Не будзь ніколі іншым». 10. «Каб зрабіць першы крок, // Патрэбна нам // ... маці». З верша Максіма Танка «Каб зрабіць першы крок». 11. «Гэткі мне сніўся – шыракаплечы, // з душой – як ...». З верша Л. Геніюш «Максіму Танку». 12. «То свішча дрозд на мокрым дрэве, // то ... вясёлы гімн пяе». З верша В. Гардзея «У свежасці зямлі вясенняй». 15. «Люблю цябе я звонка, // Люблю цябе, ...». З верша Максіма Танка «За песні і сасонкі». 16. ... або мёд п'е, або кайданы трэ (прык.). 17. «Пад ... скрыпкі і бубнаў гром // Вясна танцуе, аж гул кругом». З верша Максіма Танка «Вясна». 18. ... памірае апошняй (прык.). 19. ... адвезеш – хлеба прывязеш (прык.). 20. «Была вясна ўжо дзве нядзелі, – // Гняздо клаў ...-клекатун». З верша Янкі Купалы «З песень аб вясне». 22. «А потым жаўрук вясновы // Будзіў на світанні часта». З верша Максіма Танка «Калісьці будзіла ...». 25. «Пойдзем шляхамі паднебеснымі, сінімі, // Лірнікі і ... Беларусі».

З верша Максіма Танка «Тры песні», прысвечанага Якубу Коласу. 26. «Дваццаць пятага сакавіка – // Наша ... // Пароль // І прысяга». З верша Р. Барадзіна «25 сакавіка». 27. «Як ... густыя туманы развесіць». З верша Максіма Танка «Люблю твае, Нарач, затокі і тоні». 28. «Ты нясі нам ..., сілачку // Нясі». З верша Якуба Коласа «Закліканне вясны».

Упоперак

1. «Не тапчы вясны – ... асыпецца». З верша Максіма Танка «Не сячы сасны». 3. Стан псіхікі. 4. «Там, дзе зары ... ключ уручае, // Там, дзе начлежная песня лунае». З верша Максіма Танка «Капае з месяца весня радасць». 8. «На золаку раннім // Вясновай парой ...». З верша Максіма Танка «Начная зязюлька». 9. «Першай прачнулася вярба – // Руплівая ...». З верша Максіма Танка «Вясной». 13. Марэц адмарозіць ... (прык.). 14. «Хутка ўбачыш светлае ..., // Сонца свабоды па-над зямлёй». З пэмы Максіма Танка «Каліноўскі». 21. «Не было суладдзяў у песнях, // Покуль бусел рэй не ўзяў, // Покуль ... – бубен весні – // З клёкатам не прыпадняў». З верша Максіма Танка «Вясенні канцэрт». 23. «У садочку май, // Май, духмяны ...». З верша Максіма Танка «У садочку май». 24. «Песняй вясны лебядзінаю, // Скінуўшы зімнія ...». З верша Янкі Купалы «Явар і каліна».

Склаў Лявон ЦЕЛЕШ

Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 14

Уздоўж: 1. Вяселле. 5. Радасць. 8. Век. 9. Чуні. 10. Цяга. 12. Магдалена. 15. Волас. 16. Трава. 17. Народ. 18. Мова. 19. Лета. 22. Зорка. 23. Вясна. 25. Біткі. 29. Куплетыст. 31. Ягня. 32. Авёс. 33. Акт. 34. Нядзеля. 35. Качанне. Упоперак: 2. Сані. 3. Ложак. 4. Серада. 6. Агонь. 7. Сцяг. 9. Чацвер. 11. Абедня. 13. Маляванкі. 14. Падпечнік. 20. Зязюля. 21. Клірас. 24. Свечка. 26. Бусел. 27. Асоба. 28. Анод. 29. Звон.

Беларускія жарты

– Гэта дзіва, як тыя вучоныя ўсё знаюць, нават зацьменне сонца могуць прадказаць.
– Вось штука! Гэта і я патраплю, бо гэта з кожнага календара можна даведацца.

У першым класе ідзе ўрок чытання. Пятрок чытае падпіс пад малюнкам па літарак:

– Сы-у-мы-ка-а...
– Ну і што атрымаецца?
– Торбачка!

– Куды ляціш! Памалей!
– Няма часу... жаносся, іду да маладой.
– Ну то ляці, а я пайдзі памалу, бо я ўжо жанаты і іду да жонкі.

– Суседзе, ці добра б'е твая новая стрэльба?
– Вельмі добра, учора з паліцы звалілася і пяць гаршкоў пабіла.

– Хадзем, Пятро, на рыбалку!
– Ды я ж не ўмею лавіць рыбу.
– А што там умець? Налівай ды выпівай!

– Чаму ты не арэш?
– Бо малы.
– А чаму штаны кароткія?
– Бо бацькавы.

– Чаму гэта, тата, адныя родзятца чорнымі, а іншыя белымі?

– Бо адны родзятца ўдзень, а другія ўночы.
– А калі рудыя?
– Рудыя? Гм... Рудыя, бачыш, родзятца тады, калі сонца дужа пячэ.

– Дзядзька Ігнат, як вашае здароўе?
– Дзякуй. Хоць мне і пад семдзясят, а здароўя не страціў. На агародзе ў мяне ляжыць камень, якога трыццаць гадоў таму не мог падняць і цяпер не магу.

– Чаму гэта ты, кум, як п'еш гарэлку, заплюшчваеш вочы?

– Бачыш, куме, я прысягнуў жонцы, што на гарэлку ніколі глядзець не буду.

Дзе варта набываць

25 красавіка Беларускае нацыянальнае тэатральнае агенства «Зьніч» а 19 гадзіне запрашае на музычна-паэтычную імпрэзу «**Увесь ён – воля і святло**», якая адбудзецца ў Малай зале імя Рыгора Шырмы (Беларуская дзяржаўная філармонія). Будзе прадстаўленая паэзія Аляксандра Блока ў перакладах Сяргея Грахоўскага, прагучаць творы класічнай музыкі.

Падрабязней пра імпрэзу мы пісалі ў № 12 у публікацыі «На тым тыдні...» (дзе памылкова была пададзена дата імпрэзы 25 сакавіка; просім прабачэння ў арганізатараў і чытачоў за памылку).

Гэты ж тэатр 26 красавіка а 15 гадзіне запрашае ў Дзяржаўны музей беларускай літаратуры на спектакль «**Прыпадаю да нябёс...**», прысвечаны творчасці Яўгеніі Янішчыц (выканаўца – заслужаная артыстка Рэспублікі Беларусь Ларыса Горцава).

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

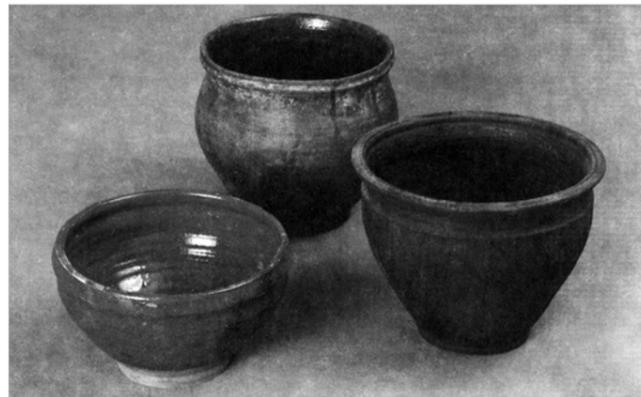
(Пачатак у № 1 за 2003 год)

МАКАЦЁР – ганчарны выраб; глыбокая гліняная пасудзіна з слабапрафіляваным тулавам і шырокім вусцем, часам з 1 – 2 вускамі; служыла пераважна для расцірання маку і інш. прадуктаў. Пасудзіны, падобныя формаю на макацёр, вядомыя па археалагічных раскопках з жалезнага веку. Паводле цэхахавых статутаў XVII ст. (Мінск, Полацк) быў адным з прадметаў, які павінны былі вырабіць чаладнікі ў час экзамену на званне майстра.

У залежнасці ад прымянення макацёры былі ўніверсальныя і спецыялізаваныя. Універсальныя ўжывалі для расцірання прадуктаў, а таксама для гатавання ежы ў печы,

заквашвання цеста і інш. Іх выраблялі з фармоначнай масы павышанай вогнетрываласці (гліны з дамешкам жарсты ці пяску) гартавання, чорнадымлення, радзей проста абпалення з шурпатай унутранай паверхняй (паме-рам і звычайна 1 – 4 л). Быталі паўслюдна. Сярод спецыялізаваных вылучаліся «на мак», «на бліны», «на бабку». Макацёры «на мак» (для расцірання маку, канаплянага і льнянога сям'я) быталі пераважна ў зах. і цэнтр. раёнах. Выраблялі непаліванымі з высакаякаснай фармоначнай масы без дамешкаў. На ўнутраную паверхню для лепшага расцірання прадуктаў вострай палачкай або драчкы (накшталт грэбеня) наносілі палоскі. «На бліны», для заквашвання цеста і інш. пашы-

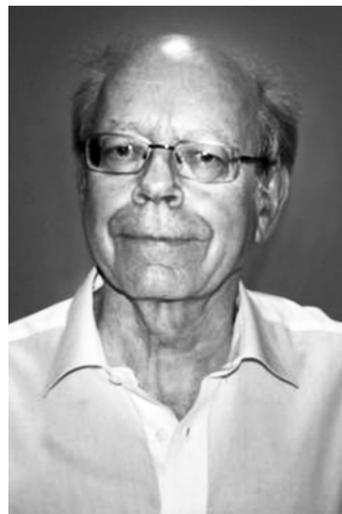
раныя амаль паўслюдна, выраблялі паліванымі звычайна з вускамі па баках (ёмістасць 3–20 л). «На бабку» (для смажання, размінання варанай гародніны) быталі на У і ПдЗ. Мелі чорназдымленую або паліваную паверхню, ёмістасць 2–2,5 л. Лакальныя асабліва-васці макацёра выяўляюцца таксама ў мясцовых назвах: макацёр – на Падняпроўі і сумежных з ім

Макацёры (макотры)

паўд.-ўсх. раёнах Падзвіння, у Цэнтр. Беларусі, макотра – на Палессі, цёрла, цёрніца – на Падзвінні, Панямонні, Цэнтр. Беларусі, вярцага, мяліца – на ПдЗ Беларусі. У сярэдзіне XX ст. гэты посуд выйшаў з масавага ўжытку.

МАКМІЛІН (Mc Millin) **Арнольд Барат** (н. 21.6. 1941, г. Ньюкасл-Элен-Тайн, Вялікабрытанія) – англійскі славіст. Д-р слав. філалогіі (1971 г.). Скончыў Лонданскі ўн-т (1964 г.). З 1965 г. выкладчык рускай мовы і літаратуры ў Школе слав. і ўсх.-еўрап. моваў пры Лонданскім ун-це, з 1976 г. праф., заг. аддзялення рус. філалогіі Ліверпульскага ўн-та. З 1987 г. – прафесар Школы славістыкі і ўсх.-еўрап. даследаванняў Лонданскага ўн-ту, з 1991 г. выкладае там курс лекцыяў «Уводзіны ў беларускую культуру: мова, літаратура, гісторыя». Аўтар даследаванняў па беларускай мове («Слоўнік беларускай літаратуры»

А. Макмілін

турнай мовы ў XIX стагоддзі», Лондан, 1973 г., і інш.), манатграфіі «Гісторыя беларускай літаратуры – ад яе вытокаў да сённяшніх дзён» (Гісен, 1977 г.), артыкулаў «Традыцыі і навацарства ў паэзіі М. Багдановіча», ««Бандароўна» Купалы і Шаўчэнка: да гісторыі станаўлення беларускай літаратуры пачатку XX ст.», «Вайна і мір у прозе В. Быкава» і інш. Даследаваў творчасць Я. Купалы, Я. Коласа, М. Гарэцкага, У. Дубоўкі, Я. Пушчы, іншых пісьменнікаў

XX – пач. XXI стст., навуковую дзейнасць Я. Чачота, Я. Карскага. Напісаў прадмову да зборніка беларускай паэзіі «Снуецца зданяў рой» (Лондан, 1982 г.). На англійскую мову пераклаў (з В. Рыч) паэму «Тарас на Парнасе» і інш. творы беларускай літаратуры. Удзельнік міжнар. славістычных з'ездаў і канферэнцыяў, аўтар беларускага часопіса «Тэрмапілы» (Польшча). Віцэ-прэзідэнт Міжнар. асацыяцыі па вучэнні і распаўсюджванні славянскіх культураў, сябра Міжнар. камітэта славістаў.

Аўтар англамоўных кніг «Слоўнік беларускай літаратурнай мовы XIX стагоддзя», «Гісторыя беларускай літаратуры ад яе вытокаў да нашых дзён», «Напісана ў халодным клімаце: беларуская літаратура ад 1970-х гадоў да нашых дзён», (вышла ў Лондане ў 2010 г.).

БЕЛАРУСКАЯ ЛІТАРАТУРА ад 70-х гг. XX ст. да нашых дзён

Новая кніга А. Макміліна